■ У гасцях у доўгажыхара

«МНЕ І ЦЯПЕР ХОЧАЦЦА ТАНЦАВАЦЬ»

КАРЭСПАНДЭНТ «ЗВЯЗДЫ» ЗАВІТАЎ У ГОСЦІ ДА 101-ГАДОВАЙ ЖЫХАРКІ ВІЦЕБСКА

Бабуля здзівіла энергічнасцю, добрай памяццю, пачуццём гумару. Увявіце сабе: у такім паважаным узросце пенсіянерка мые ўручную, кухарыць, ходзіць у краму купіць нешта смачненькае. Да сацыяльнага работніка адносіцца, як да роднай дачкі. Заўсёды рада гасцям. Сустрэўшы на лесвічнай пляцоўцы нашага карэспандэнта, доўгажыхарка яго расцалавала. У яе аднапакаёвай кватэры чыста і ўтульна. І зусім не «пахне» старасцю.

«Плакала і прасіла... маму»

Бабулі 101 год споўніўся 2 жніўня. Яна добра памятае сваё далёкае дзяцінства.

— Нарадзілася ў вёсцы Гарбунова Віцебскага раёна. І мае продкі адтуль. Бацька адзін на ўсю вёску быў пісьменным. Мама памерла, калі мне і двух гадоў не было. Я добра памятаю, як я плакала і прасіла маму. Чаму ў іншых яна ёсць, а ў мяне няма? Бацька, як мог, супакойваў. Гаварыў, што мама паехала па пакупкі і хутка вернецца. Маўляў, яна прывязе мне стужак і «жучкоў» розных у валасы. Замаўляе, а сам плача... Потым ажаніўся зноў. Ад першай жонкі чацвёра дзяцей у яго было, і ад другой столькі ж. Працаваў бацька старшынёй сельсавета. Памёр, калі мне было каля 6 гадоў, — успамінае **Марыя Кліменцьеўна ЗІНОЎЕВА.**

Тое, што яна расказвала далей, сучасным дзецям, вядома ж, не зразумець. Яе — дачку фактычна начальніка ў вёсцы — пасля яго смерці прымусілі, так бы мовіць, у «полі працаваць». За кавалак хлеба пасвіла скаціну, даглядала чужых дзяцей, прыбірала.

Ужо ў 12 гадоў Марыя зарэгістравалася на біржы працы. Навадзіла разам з равеснікамі парадак на вуліцах, абкопвала дрэвы. Плацілі мала, але трэба было зарабляць, каб купіць самыя танныя абуткі і адзенне.

— У 17 гадоў у лікбез спачатку паступіла. Там людзі рознага ўзросту на працягу 6 месяцаў вучыліся толькі чытаць і распісвацца. І з атэстатам ужо паступаць. Скончыла 5 класаў... У той час катастрафічна не хапала гандляроў. Нас, маладых, па тры чалавекі да крам «прымацоўвалі». Спачатку не давяралі гандляваць. Прымушалі на сабе пераносіць тавар розны: крупы, муку, хлеб. І ніхто ж не даў 3 капейкі на трамвай. Тады трамваі былі конныя: тры коні цягнулі вагон. Так, дорага каштаваў квіток. Пачак запалак — палову капейкі, мараджане — 9 капеек. Апошняе ў кубачак укладвалі, і вельмі смачнае яно было. Такога цяпер няма. Потым за 6 месяцаў навучылі прымаць тавар, з шалямі працаваць, карыстацца касавым апаратам, — з падрабязнасцямі расказвае доўгажыхарка.

Аднойчы, калі інкасатары прыехалі па выручку, высветлілася жахлівае. У касе Марыі не хапала шмат грошай. На іх можна было купіць тону хлеба...

Аператыўнік у... жаночым адзенні

Марыю малі б пасадзіць. Але ж пашкадавалі. Начальнікі і калегі ўголас гаварылі, што яна, хай і сірата, але добра выхавана. Каб скрасці — гэта не пра яе.

— Я месца сабе не знаходзіла, так перажывала. Я ж у дзень крадзяжу толькі адзін раз у прыбіральню выйшла. А ўвесь астатні час знаходзілася ў гандлёвай зале... Падчас расследавання крымінальнай справы на тыдзень у краму мужчыну ў жаночай вопратцы паставілі. У выніку і злавілі злодзея на месцы злачынства. Ім аказаўся грузчык малады, які з вёскі родам. А з мяне зняці ўсе абвінавачванні! Такое маё шчасце было! — дзясяткі гадоў прайшло, а яна па-ранейшаму радуецца справядлівасці.

Паводле інфармацыі Камітэта па працы, занятасці і сацыяльнай абароне Віцебскага аблвыканкама, на Віцебшчыне 74 доўгажыхары. Сярод тых, каму споўнілася 100 гадоў і больш, усяго 5 мужчын (інфармацыя на 1 ліпеня. — Аўт.). Самы паважаны ўзрост — 113 гадоў — у жыхаркі Наваполацка. У краіне ж усяго больш за 550 доўгажыхароў. Няхай жывуць доўга!

Як і таму, што ў 1936 годзе выйшла замуж за прыгожага мужчыну.

— Мой муж ваенны быў. Прыходзіў у краму, а глядзеў на мяне! (Так яна са смехам адказала на пытанне, дзе яны пазнаёміліся. — **Аўт.**) Калі заляцаўся да мяне, быў малодшым лейтэнантам, у авіяцыі служыў механікам. Пра армейскія будні ён мала мне расказваў. Жылі мы ў мястэчку Ула — у дамах гаспадароў. Здымалі жыллё ў полькі. Яе муж працаваў на льнозаводзе. Трасту, памятаю, прывозілі. Мы ёй печку распальвалі... Бойня скаціны была ў мястэчку. Дык мужыкі з задавальненнем мянялі мясное на махорку. Апошняй у ваеннай часці можна было браць шмат. Вось я і займалася «бартарам». Яны табе за махорку любое мяса прынесці маглі: з косткамі і без іх... І на матэрыю махорку можна было лёгка абмяняць, — распавядае суразмоўца пра «валюту» даваеннага часу.

Перад вайной муж з'ехаў у камандзіроўку. Пісаў, што ў чэрвені водпуск. Ён знік без вестак. І праз 70 гадоў пасля Перамогі бабуля сумуе без яго. З любоўю паказала фота, на якім яны разам. Падчас акупацыі Віцебска Марыя Кліменцьеўна вымушана была мыць пакоі, дзе жылі немцы, працаваць на кухні. Сказала, што горш за астатніх ставіўся да яе паляк у нямецкай форме. Пляваў у суп, якім кармілі... Жанчына адна з меней за 200 гараджан, якія засталіся ў Віцебску напярэдадні яго вызвалення чырвонаармейцамі.

Другім мужам стаў удавец, прараб, бацька чацвярых дзяцей. Самаму маленькаму з іх было 13 гадоў. Сумесных дзяцей у іх не было. Працавала Марыя Кліменцьеўна гандляром. І шалі выдавала на рынку, і мяса секла. Пайшла на пенсію, калі ёй было за 80 (!). Да гэтага гадоў 18 працавала на кухні ў дзіцячым садку. Ганарыцца тым, што там пра яе не забываюць, наведваюць. А яна і цяпер і закуску зробіць, і стол сама накрые...

Родныя не забываюць

Усё цікавіўся сакрэтам даўгалецця. Сказала доўгажыхарка, што ў ежы сябе не абмяжоўвае.

— І спяваць люблю. Цяпер на святы, калі ў кватэрах музыка, дык толькі так па галаве і б'е: бум і бум. А раней песні спявалі... А як гармонік зайграе, дык ногі самі ў танец несліся. Мне і цяпер хочацца танцаваць, — здзіўляе маладой душой бабуля.

Яна можа пахваліцца параўнальна добрым здароўем. У прыватнасці, акуляры не носіць. Чытае праз лупу. Спіць добра. Сказала, што Бог ёй выратоўваў падчас дзвюх аперацый. Іх зрабілі гадоў 12 таму.

Бабуля яе па мацярынскай лініі пражыла 105 гадоў. Можа, усё ж такі гены адыгрываюць сваю ролю... Марыя Кліменцьеўна цікавіцца палітыкай. Вельмі перажывае за падзеі на Украіне. Дзякуе Богу за тое, што жывыя і здаровыя яе шматлікія пляменнікі, пляменніцы, унукі і праўнукі. Не забываюць. Унук, напрыклад, рамонт зрабіў...

Сацыяльны работнік Тамара ХЛУСЕВІЧ распавяла, што яе падапечная заўсёды ў руху. Мые ўручную, кветкі даглядае старанна, нават у краму ходзіць. Хаця, зразумела, ёй работнік усё прыносіць. Але ж бабулі хочацца, як кажуць, «пайсці ў людзі».

— Паслугі сацыяльнага работніка даступныя па цане. Усяго 6,4 тысячы рублёў — кошт аднаго візіту. Апошніх можа быць 2-3 разы на тыдзень, калі патрабуецца, і больш... За кожным работнікам замацаваны да 10 старых. Каб нехта з іх быў незадаволены якасцю абслугоўвання, такіх выпадкаў не было. І, упэўнена, не будзе, бо мае падначаленыя адносяцца да гэтых адзінокіх людзей, як да сваякоў, — тлумачыць **Ірына СОБАЛЬ, загадчыца аддзялення сацыяльнай дапамогі дома Тэрытарыяльнага цэнтра сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Першамайскага раёна Віцебска.**

Аляксандр ПУКШАНСКІ
pukshanski@zviazda.by

■ Шляхамі творцаў

АДМЕТНЫЯ: ЯК ПРАДСТАВІЦЬ БЕЛАРУСЬ ЗА МЯЖОЙ?

Увявіце сабе: вы трапляеце за мяжу, ідзяце па вуліцы, бачыце помнік, спыняецеся. І з цеплынёю думаеце: «Наш!»... Так можна пабачыць помнікі Янку Купалу ў Нью-Ёрку, Маскве, Ашдодзе (Ізраіль), мемарыяльную дошку Купалу ў Рызе і Вільнюсе, можна прайсціся па вуліцы Купалы ў Парыжы, пабачыць мемарыяльную дошку Скарыну ў чэшскай Падуі, а помнік — у Празе... Але ці дастаткова ведаюць за мяжой выдатных дзеячаў беларускай культуры? Як яшчэ можна ўшанаваць памяць тых, хто зрабіў шмат для развіцця нашай культуры за межамі Беларусі?

Захады да вырашэння гэтых пытанняў абмяркоўвалі за круглым сталом у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы. Прыкладам таго, як можна ўшаноўваць нашых славутых землякоў, можна лічыць беларуска-славацкі праект «Шляхамі Янкі Купалы». Паводле слоў **дырэктара музея Янкі Купалы Алены ЛЯШКОВІЧ,** «гэта была рэканструкцыя гістарычнай вандроўкі Янкі Купалы 1935 года». Шмат намаганняў для яго рэалізацыі зрабіў **Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Славакіі ў Беларусі ў 2008-2013 гг. Мар'ян СЕРВАТКА,** які яшчэ пераклаў вершы беларускага паэта: «Я прапаноўваю нашым краінам супрацоўніцтва. Перад нашымі народамі ёсць шмат вялікіх і маленькіх крокаў, і гэта немагчыма прапыніць», — сказаў ён.

Гэта не адзіны праект, арганізаваны з мэтай папулярызацыі беларускай культуры. Не так даўно стварылі Нацыянальны цэнтр культуры пры Пасольстве Беларусі ў Францыі. Прынесці плён таксама пошук за мяжой Беларусі — напрыклад, у Беластоку знайшлі невядомыя творы Язэпа Драздовіча. Усё гэта зроблена для таго, каб не толькі нашы суседзі, але і суайчыннікі разумелі, наколькі наша культура каштоўная, і што яна цікавая еўрапейцам.

«Мемарыялізацыя фіксуе беларускую прысутнасць у свеце. Мы павінны працаваць са спадчынай, якая, на жаль, часта застаецца за мяжой. У Беларусі толькі 10 кніг Скарыны з 440. Тое ж самае з жывапісам Шагала, Малевіча, Кандзінскага. Гэта ўсё вяртаецца фрагментарна. Тым не менш справа вывучэння і вяртання — першачарговая. Мы самі ўсё не асілім — нам патрэбна дапамога замежжа», — сказаў **Алесь СУША, намеснік дырэктара па навуцы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.**

«Нават тое, што робіцца, на жаль, робіцца несістэмна. Калі мы не будзем весці працу, запрашаць да нас, ездзіць у іншыя краіны, — нічога не зменіцца. Мы павінны ведаць сябе, свой значны ўнёсак у сусветную культуру», — гаворыць **саветнік Галоўнага ўпраўлення шматбаковай дыпламатыі Міністэрства замежных спраў Віталь КОРНЕЎ.**

«Пачынаць трэба са школы, займацца мэтанакіраванай папулярызацыяй беларускай культуры ў сваёй жа краіне. Усё, што праводзіцца дзеля гэтага, пакуль кропкавае. Гэта і наша бяда, і наша віна, што няма сістэмнага падыходу да мемарыялізацыі і захавання імёнаў», — лічыць **галоўны спецыяліст Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Людміла ЛЕБЕДЗЬ.**

Палюбіць сваю культуру — гэта першы крок да яе разумення, пасля чаго хочацца падзяліцца думкамі і набыткамі з іншымі. І калі будзе створана «сілавое поле», то далучыцца і «культурная дыпламатыя».

Сёння ўжо ёсць планы на тое, каб прайсці шляхамі Якуба Коласа ў Парыжы, усталяваць некалькі мемарыяльных дошак Янку Купалу ў Славакіі. Налета збіраюцца прэзентаваць у Фінляндыі кнігу «Беларусь — Фінляндыя». Акрамя гэтага, у 2017 годзе ў Татарстане з'явіцца помнік Янку Купалу (яго эскізнае рашэнне ўжо зрабіў скульптар Павел Вайніцкі), а сёлета ў 16 гарадах Латвіі праходзяць 2 месяцы беларускай культуры; у Літве, Латвіі і Чэхіі пройдуць канферэнцыі па творчасці Францыска Скарыны. Застаецца толькі спадзявацца, што ўсе гэтыя задумы спраўдзяцца і прынясуць плён, бо «культура — гэта не тое, што раздзяляе. Гэта тое, што нас аб'ядноўвае».

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

Бліскучая атрута з табліцы Мендзялеева

НЕ ТОЛЬКІ Ў ГРАДУСНІКАХ

Дынаміка росту выклікаў ратаўнікоў на ліквідацыю разліву ртуці залежыць ад часу года. Схема тут вельмі простая: як толькі за акном рэзка халадае, пачынаецца сезон разнастайных прастуд. І тэрмометры — у трэндзе. Часта гэта не электронная мадэль, якую можна «абнуліць», проста націснуўшы кнопку, а звычайны ртутны. І колькі таму градусніку трэба, каб яго разбіць? Дастаткова няўдала махнуць рукой і трэснуць шкляным цыліндрыкам аб што заўгодна — сцяну, крэсла, шафу, спінку ложка ці нешта яшчэ...

Гэта цяпер у звычайных бытавых умовах вадкі метал можна сустрэць хіба ў медыцынскіх тэрмометрах. Аднак раней у разнастайныя прыборы яго дабаўлялі не шкадуючы. Напрыклад, у простыя барометры. Некаторыя з такіх апаратаў змяшчаюць да 10-20 грамаў ртуці. Раз-пораз вадкі метал сустракаецца ў вельмі старых дзвярных званках. Ну а калі казаць аб прадпрыемствах, то не злічыць тага абсталявання, у якім выкарыстоўваецца «вадкае серабро». Каштоўнае яно сваімі ўласцівасцямі: невялікай пагрэшнасцю пры вымярэнні, выдатнай рэакцыяй на змяненне тэмпературы і доўгім тэрмінам эксплуатацыі. Калі, вядома, прыбор не пашкодзіць.

А вось у энергазберагальных і неонавых лямпы калісьці таксама залівалі некалькі кропель ртуці, якая выпаралася пры награванні. Зараз жа іх з-за натуральных працэсаў засталося вельмі мала. У некаторых лямпах, вырабленых па сучасных тэхналогіях, пары ртуці ўсё-такі ёсць. Але канцэнтрацыя іх у люмінафоры — слоі, які і дае нам бачнае святло, — вельмі малая.

КУДЫ ПАДЗЕЦЬ ТЭРМОМЕТР?

Хоць электронных тэрмометраў з кожным годам становіцца больш, колькасць выклікаў ратаўнікоў на дэмеркурызацыю — ачыстку памяшканняў ад слядоў вадкага металу — меншай не становіцца. Калі ў 2011 годзе у цэнтр хімічнай і радыяцыйнай абароны РАСП МНС паступіла прыкладна 500 такіх запытаў, то праз два гады гэтая колькасць падскочыла ўжо да 1200. Летась, праўда, адбылося зніжэнне — ліквідавалі разліў ртуці ратаўнікі выязджалі каля 700 разоў. Адна справа, калі абясшкоджваюцца наступствы разбітага медыцынскага тэрмометра, дзе ртуці максімум 2 грамы, і зусім іншая — калі разліваецца паўкілаграма вадкага металу дзе-небудзь на прадпрыемстве. Такіх выездаў за год адбываюцца дзясяткі.

— У мяне ёсць тэрмометр, у якім ртуць падзялілася чамусьці на дзве часткі. Куды яго падзець? — пацікавіўся я.

— Ёсць некалькі варыянтаў вырашэння гэтай праблемы, — заўважае Васіль Шалепін. — Яго можна здаць у спецыялізаваны пункт прыёму адходаў, якія змяшчаюць ртуць. Калі вы патэлефануеце па нумары 101, вам скажуць, дзе знаходзіцца найбліжэйшы. Бытавую ртутную лямпу паспрабуйце аднесці туды, дзе вы яе куплялі. Калі ж па розных прычынах першыя два варыянты не спрацоўваюць, то можна аднесці прыбор з ртуццю ў найбліжэйшую часць МНС. Яго там у вас павінны прыняць.

НІ ПЫЛАСОСАМ, НІ ВЕНІКАМ

Першае жаданне, якое ўзнікае пасля таго, як нечакана вы разбілі ртутны тэрмометр, — сабраць гэты метал. А вось тут якраз і можна выпадкова нарабіць вялікай бяды.

— НІ ў якім разе не збірайце ртуць пыласосам ці венікам! — засцерагае Васіль Шалепін. — Саломінкі апошняга разаб'юць вялікія кроплі ртуці і раскідаюць іх па ўсім памяшканні. Плошча выпарэння металу павялічыцца — адпаведна, узрасце і яго канцэнтрацыя. А пыласос проста перамяшае паветра і разнясе пары ртуці па ўсім пакоі. Да таго ж сам апарат таксама насыціцца ртуццю, якую адтуль дастаць будзе ўжо немагчыма, і ператворыцца ў крыніцу распаўсюджвання ядавітых пароў. Зліваць яе ў каналізацыю таксама нельга: метал адразу ж аплядзе на дно сантэхнічнага абсталявання і застанецца там да яго замены. Адзенне і абутак, у якім збіралася ртуць, можна толькі выкінуць на сметнік. Бо калі забруджанае адзенне закінуць у пральную машыну, на сметнік пасля пойдзе ўжо яна...

ЯК ЗБІРАЦЬ «ВАДКАЕ СЕРАБРО»?

Чым буйнейшая кропля ртуці, тым меншая ад яе небяспека. І таму небяспека крыецца ў тым, што людзі пачынаюць прыбіраць ртуць ці тапчуць яе. Адна кропля ператвараецца ў дзясяткі, а тое і ў сотні драбнютких, амаль незаўважных воку шарыкаў. Плошча выпарэння павялічваецца ў сотні разоў...

Сёлета былі распрацаваны спецыяльныя пакроквыя рэкамендацыі для насельніцтва, якія падкажуць, што рабіць, калі вы разбілі прыбор, які змяшчае ртуць. Можна, безумоўна, выклікаць ратаўнікоў, якія зробяць усю неабходную працу. Аднак можна дзейнічаць і самім.

Па-першае, неабходна ізаляваць памяшканне. Гэта трэба зрабіць для таго, каб людзі, свойскія жывёлы ці скразняк не разнеслі разлітую ртуць па ўсім доме. Пры магчымасці памяншыце тэмпературу ў пакоі да мінімальнай, каб замарудзіць выпарэнне. Наступным крокам стане падрыхтоўка падручных сродкаў. Гэта напоўненая напалову вадой ёмістасць з накрыўкай, шчыльныя пакеты для смецця, аднаразовыя гумавыя пальчаткі, 2 лісты паперы, ліхтарык, скотч, піпетка і сурвэткі. І толькі пасля гэтага можна прыступаць да ліквідацыі слядоў ртуці. Усе бачныя асколкі шкла трэба сабраць на ліст паперы. Загарніце яго і апусціце ў ёмістасць з вадой. Буйныя кроплі ртуці збіраюцца прос-та: з дапамогай піпеткі яе трэба павольна ўсмактаць і павольна выцісніць у ёмістасць. Дробныя кроплі лепш за ўсё збіраць з дапамогай скотчу: дастаткова павольна апусціць яго абедзвюма рукамі ліпкім бокам на тое месца, дзе кропляў больш за ўсё, і гэтак жа павольна падняць і апусціць у ёмістасць з вадой. Дапамажа ліпкая стужка і тады, калі кроплі трапілі на паверхню мяккай мэблі. Кроплі, якія засталіся на розных прычынах незаўважанымі, можна знайсці з дапамогай ліхтарыка. Зацямніце пакой і накіруйце крыніцу святла пад вуглом да паверхні. Ртуць пачне блішчэць.

З дывана прыбраць ртуць цяжэй. Яго трэба вынесці на вуліцу і нямоцнымі ўдарамі выбіць над плёнкай, пасля чаго сабраць кроплі ртуці з плёнкі ў ёмістасць з вадой. Выкарыстаную плёнку трэба выкінуць на сметнік.

Пасля таго, як шкодны метал сабралі, трэба правесці спецыяльную апрацоўку памяшкання. Для гэтага спатрэбіцца абы мыльна-содавы раствор, або 2-працэнтны раствор марганцоўкі, або 20-працэнтны раствор хлорнай вапны. Неабходна прамыць усе паверхні, куды магла трапіць ртуць. Пасля гэтага на працягу тыдня праводзіце вільготную прыборку памяшкання і праветрывайце яго нясшынна, асабліва ў першыя 24 гадзіны. Слоік і пакет з адходамі, якія змяшчаюць ртуць, трэба здаць у тэрытарыяльныя органы МНС. І неабходна звязацца з тэрытарыяльным цэнтрам гігіены і эпідэміялогіі для таго, каб яны зрабілі замеры паветра, якія пакажуць канцэнтрацыю ртуці ў паветры. Аналіз каштуе няшмат, робяць яго даволі аператыўна. Здараецца і так, што дастаць ртуць немагчыма. Напрыклад, шарык трапіў пад падлогу. Тады трэба яе ўскрываць і ўкладваць нанова, бо ртуць будзе выпарацца.

Вельмі важны наступны псіхалагічны момант. Пастарайцеся растлумачыць дзецям пра небяспеку ртуці і пра тое, што не будзеце сварыцца за тое, калі яны выпадкова разаб'юць тэрмометр. Бо дзіця можа запхнуць усе сляды куды-небудзь, а пасля ртутнымі парамі будзе дыхаць уся сям'я. Некалькі гадоў таму ў Рагачоўскім раёне 13-гадовы школьнік упусціў тэрмометр у чайнік з кіпенем. Тэрмометр, вядома, пабіўся, але падлетак вырашыў утоіць сляды атрыманы ртутны «кактэйль» у каналізацыю. Ды пралічыўся — маці знайшла на дне чайніка кроплі ртуці. Праўда, адбылося гэта ўжо пасля таго, як сям'я напілася гарбаты...

ЗАПАС ВЯЛІКІ...

Беларусь прыняла Канвенцыю Мінамата, якая рэгламентуе адмову ад выкарыстання ртуці там, дзе без не магчыма абысціся. Дзякуючы ёй абаранчэнне ртутных тэрмометраў і прыбораў паступова зменшыцца ў дзясяткі разоў. Але запас у краіне старых вымяральных прыбораў са ртуццю, асабліва медыцынскіх тэрмометраў, вельмі вялікі. І калі мы пяройдзем на эксплуатацыю прыбораў без «вадкага серабра», трэба зразумець, што недзе яшчэ з дзясятак гадоў ртутныя тэрмометры будуць працягваць біцца...

Валяр'ян ШКЛЕННІК.
schklennik@zviazda.by

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Яўгена Лясецкага
фота слова

Гаспадарыць восень на двары —
Час чароды ў выраj выпраўляць...
Ці ляцяць на поўдзень камары?
Кажуць, што сучасныя — ляцяць.

Сённяшні камар — не той, ранейшы.
Не жыццё вакол яго, а рай.
Не ў хлявах жыве, а пры катэджах.
І што восень — выраj падавай.

І няхай! Маршрут заўжды адкрыты
Гадаванцам цёплага жылля.
Як казаў філосаф старажытны,
Усё вакол — прадукты развіцця.

Я ўзгадаю лепш пра тых, хто годна
Перасіліць час заведны, зімні —
Неадлётных, але тым і родных,
Снегіроў на ўснежанай шыпшыне.

■ Маршрутамі здароўя

КРУЦІ ПЕДАЛІ Ў ПЫШКАХ!

Не толькі дарослыя веласіпедысты, але і дзеці, якія ледзь дастаюць да педаляў сваіх трохколавых транспартных сродкаў, удзельнічалі ва ўрачыстым адкрыцці веладарожкі ў гродзенскім лесапарку Пышкі.

Яна з'явілася ў зоне адпачынку жыхароў горада над Нёманам дзякуючы інвестыцыям праекта «Экалагічны транспарт, які яднае суседзяў» у рамках Праграмы трансгранічнага супрацоўніцтва «Латвія—Літва—Беларусь». Даўжыня маршруту складае больш як 5 кіламетраў — з асфальтавым пакрыццём. Акрамя таго, у Пышках створаны веламаршрут з грунтавым пакрыццём «Мелавыя горы» працягласцю 30,5 км.

У Пышках таксама прэзентавалі новы 48-кіламетровы беларуска-літоўскі веламаршрут Гродна-Райгардас, які ў далейшым мяркуецца прадоўжыць да Друскінінкая. А калі пагранпераход «Рудаўка — Лясная» будзе адкрыты не толькі для турыстаў-воднікаў, але і для веласіпедыстаў, то ў памежных з'явіцца веламаршрут паміж Гроднам і польскім Аўгустовам.

Барыс ПРАКОПЧЫК. *prakopchik@zviazda.by*